

Скоропад И.С., Кулак Л.В. Особенности функционирования системы пенсионного обеспечения в Украине на современном этапе

Проанализированы основные проблемы пенсионного страхования граждан, в частности демографическая ситуация, и обнаружены преимущества и изъяны возможных вариантов их решения; приведены преимущества негосударственного пенсионного обеспечения и состояние его развития на сегодня. Установлено, что негосударственное пенсионное обеспечение имеет ряд преимуществ: негосударственный пенсионный фонд не может стать банкротом, то есть средства всегда в безопасности; налоговым законодательством определены льготы для вкладчиков в негосударственные пенсионные фонды; размер будущей пенсии - это не просто сумма взносов, а еще и инвестиционный доход, который получается при вложении средств в разные виды финансовых инструментов, что опять же минимизирует риски.

Ключевые слова: пенсионная система, пенсионная реформа, пенсия, негосударственное пенсионное обеспечение.

Skoropad I.S., Kulak L.V. Features functioning pension system in Ukraine at the present stage

In this article the basic problems of public pension plans, including analysis of demographic and found advantages and disadvantages of possible solutions, given the advantages of private pensions and the state of their development today. It is set that the non-state pension providing has a row of advantages: non-state pension a fund can not become a bankrupt, that facilities always out of harm's way; by a tax legislation certainly privileges for depositors in non-state pension a fund; the size of future pension - it the sum of payments not simply, but yet and investment profit which turns out at the investment of facilities in the different types of financial instruments, that minimizes risks again.

Keywords: pension system, pension reform, pension, private pension provision.

УДК 338.32.053.4

Студ. Х.П. Стельмах;

проф. О.Є. Кузьмін, д-р екон. наук – НУ "Львівська політехніка"

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ

Розкрито роль аналізу та структуру основних засобів, чинники, які впливають на рівень ефективності їхнього використання. Розглянуто проблеми експлуатації основних засобів і їхню значущість у виробничому процесі. Ефективність використання основних засобів підприємств залежить від низки показників. За допомогою виконаних розрахунків можна чітко визначити важливе значення основних виробничих фондів у виробництві, а також з'ясувати, які з чинників найістотніше впливають на ефективність їхнього використання. Основні засоби є фундаментальними у ході створення продукції.

Ключові слова: основні фонди, фондівіддача, фондомісткість, фондоозброєність.

Постановка проблеми. Ефективність діяльності будь-якого підприємства залежить від певних чинників. Останніми роками збільшилось значення речових факторів виробництва – основних фондів. Проблемою є їхнє збереження, переоснащення для подальшої роботи на підприємстві. Збільшення обсягу виробництва відбувається завдяки ефективному використанню основних фондів. Отже, проблема ефективності стає на перший план у процесі вивчення і дослідження роботи підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній та іноземній літературі розглядають проблеми ефективної діяльності підприємств

шляхом покращення використання основних фондів. З одного боку – це модернізація, а з іншого – професійність обслуговуючого персоналу, залученого до виробництва. Підприємства, які мають у розпорядженні основні фонди, що дістались як спадщина від соціалістичної економіки, повинні модернізувати їх і максимально ефективно використовувати, особливе значення це має за наявної ситуації в країні в умовах дефіциту фінансів та інвестицій під час фінансово-економічної кризи. Аналізуючи працю [2], з'ясовуємо, що показник "фондовіддачі" є одним із головних в аналізі діяльності підприємства, а його поступове збільшення є позитивним з позиції виробництва. С.І. Шкарабан оцінює зміну "фондоозброєності" залежно від зміни величини основних засобів і чисельності працівників [5]. Показник "фондомісткості", маючи тенденцію до зменшення, є протилежним до показника "фондовіддачі", за даними Л.К. Мілевського [7].

Цілі статті. Метою роботи є дослідження зміни показників використання основних фондів підприємств, для досягнення якої потрібно: уточнити поняття "основні фонди", "фондовіддача", "фондомісткість", "фондоозброєність" і з'ясувати взаємодію їх з виробничими фондами, виділити чинники, що впливають на ефективність виробничого процесу з боку основних фондів на підприємстві.

Виклад основного матеріалу досліджень з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Останнім часом важливого значення набули речові чинники виробництва, зокрема засоби праці, значною вагомою частиною яких і є основні фонди [9, с. 222]. До складу основних фондів промисловості входять і невиробничі фонди, до яких належать: житлові будинки, дитячі садки, школи, лікарні й інші об'єкти охорони здоров'я і культурно-побутового призначення, що перебувають у власності промислових підприємств і побічно впливають на процес виробництва. Тут ми розглядаємо тільки основні виробничі фонди. Основні виробничі фонди промисловості – це засоби праці, які беруть участь у багатьох виробничих циклах, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, а їхня сукупна вартість переноситься на виготовлену продукцію частинами в разі спрацювання. У практиці обліку і планування відтворення основних фондів промисловості використовують як грошові, так і натуральні показники, оскільки основні фонди у виробничому процесі виступають не тільки як носії вартості, але і як сукупність визначених засобів праці [7, с. 7]. Не виступають виробничими фондами засоби праці, які не залучені до виробництва і перебувають у стадії монтажу, а також демонтоване обладнання [4, с. 2]. Сучасна класифікація основних фондів за даними центрального статистичного управління полягає у виділенні таких груп основних фондів: будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини й устаткування, транспортні засоби, інструмент, виробничий і господарський інвентар та інші основні фонди.

Розглянемо законодавчий аспект поняття "основні фонди". Стосовно податкового обліку діє таке визначення: "Під терміном "основні фонди" слід розуміти матеріальні цінності, що використовуються у господарській діяльності платника податку протягом періоду, який не перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, та

вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом" (підпункт 8.2.1 Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств"). У Законі також зазначено, що основні фонди поділяють за такими групами: група 1 – будівлі, споруди, їхні структурні компоненти та передавальні пристрої, зокрема житлові будинки та їхні частини (квартири і місця загального користування); група 2 – автомобільний транспорт та вузли (запасні частини) до нього; меблі; побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади та інструменти, враховуючи електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, інформаційні системи, телефони, мікрофони та рації, інше конторське (офісне) обладнання, устаткування та приладдя до них; група 3 – будь-які інші основні фонди, які не входять до груп 1 і 2 при переході на облік відповідно до національних положень (стандартів) повинні будуть у бухгалтерському обліку об'єднатися у групи об'єктів, однакових за технічними характеристиками, призначенням і способом використання: земельні ділянки, капітальні витрати на покращення земель, будинки, будівлі і передавальні пристрої, машини і обладнання, транспортні засоби, інструменти, приладдя, інвентар, робоча і продуктивна худоба, багаторічні насадження, інші основні засоби. У податковому обліку основні засоби обліковуються у розрізі 3-х груп. Інші необігові матеріальні активи кваліфікують за такими групами: бібліотечні фонди, малоцінні необоротні матеріальні активи тимчасові (нетитульні) споруди, природні ресурси, інвентарна тара, предмети прокату, інші необігові матеріальні активи.

Досліджуючи основні фонди, доцільно приділити особливу увагу таким показникам, як "фондовіддача", "фондомісткість" та "фондоозброєність", що характеризують ефективність задіяних основних фондів. Андрійчук В.Г. оцінює поняття "фондовіддача" як відношення вартості виробленої продукції до первісної середньорічної вартості основних виробничих фондів [8]:

$$\Phi_{vid} = \frac{\Pi}{\Phi},$$

де: Π – обсяг товарної, валової чи реалізованої продукції, грн; Φ – середньорічна вартість основних виробничих фондів підприємства, грн.

Фондовіддача показує загальну віддачу від використання кожної гривні, витраченої на основні виробничі фонди, тобто ефективність вкладення цих коштів [1]. Збільшення фондовіддачі вказує на те, що це підприємство розвивається. Фондомісткість продукції – величина, обернена фондовіддачі. Вона показує частку вартості основних фондів, що припадає на кожну гривню продукції, що випускається

$$\Phi_{mic} = \frac{\Phi}{\Pi}.$$

Якщо фондовіддача повинна мати тенденцію до збільшення, то фондомісткість – до зниження [6]. За допомогою цих показників ми оцінюємо відношення загального обсягу товарної, валової чи реалізованої продукції до середньорічної вартості основних виробничих фондів. "Фондоозброєність" (Φ_o) характеризує ступінь технічної оснащеності праці. Φ_o визначають як співвідношення вартості основних фондів ($B\phi$) до чисельності працівників ($Ч_{зм}$):

$$\Phi_o = \frac{B\phi}{\chi_{зм}}$$

Згідно з працею [2], показник "фондовіддачі" є одним із головних в аналізі діяльності підприємства, а його поступове збільшення є позитивним точки зору виробництва. Шкарабан С.І. оцінює зміну "фондоозброєності" залежно від зміни величини основних засобів і чисельності працівників [4]. Показник "фондомісткості", маючи тенденцію до зменшення, є протилежним до показника "фондовіддачі", за даними Л.К. Мілевського [7]. Існує така залежність: чим вища у складі основних фондів питома вага машин, устаткування й інших елементів активної частини основних фондів, тим більше продукції буде вироблено на кожен вартісний одиницю основних фондів. Різноманітність виробничої структури основних фондів у різних галузях промисловості є результатом техніко-економічних особливостей цих галузей. Найбільш висока питома вага активних елементів основних фондів – на підприємствах із високим рівнем технічної оснащеності праці, де виробничі процеси механізовані й автоматизовані і широко використовують хімічні методи оброблення [6]. У разі зниження вартості будівництва, наприклад, виробничих будинків, можна зменшити частку пасивних елементів основних фондів і цим самим підвищити ефективність витрат, вкладених в основні фонди підприємства [4]. Це свідчить про взаємну вигоду і зацікавленість між бізнесом і суспільством, що виявляється в підвищенні частки машин і устаткування – найбільш активної частини основних фондів, і в зниженні питомої ваги насамперед будинків і господарського інвентарю, без збитку для ефективного функціонування виробничого процесу. Найбільшу частку займають будівлі та споруди, машини та устаткування, що виступають головним вираженням основних фондів на підприємствах нашої країни [8].

Поліпшити використання основних фондів та виробничих потужностей на підприємствах можна завдяки: підвищенню використання виробничих потужностей і основних фондів у інтенсивності та підвищенню їх навантаження у екстенсивності [3], дотриманню пропорційності і змінності у роботі основних фондів (обладнання), активно виконаному процесу контролювання.

Інтенсивний шлях використання основних фондів функціональних підприємств – це технічне переозброєння та підвищення рівня відновлення основних фондів. Екстенсивне використання основних фондів – це збільшення часу роботи діючого устаткування (протягом зміни, доби, місяця, кварталу) та збільшення кількості діючого устаткування у всій його структурі [3]. Потрібно звернути увагу на два найголовніші методи щодо покращення ефективності роботи підприємств: реконструкція та сумлінне і професійне ставлення до праці самих працівників. Контролювання стану основних фондів персоналом підприємства впливає на виробничий процес, адже та частка основних фондів (машини, устаткування, будівлі) потребує бережного ставлення. Перебіг контролю полягає в пильному огляді обладнання і всього устаткування [10].

Велике значення має показник рівня ефективності, як відношення загального результату до затрат здійснених заходів. Результат найчастіше вира-

жається через певну грошову суму (реалізована продукція, прибуток підприємства, галузі, національний дохід тощо) [1]. Результати на підприємстві бувають позитивні (економія затрат) і негативні (збитки). Сумарний економічний ефект за певний розрахунковий період T (E_t) обчислюють за формулою

$$E_t = P_t - B_t,$$

де: P_t – вартісна оцінка результатів від здійснення заходів за розрахунковий період, грн; B_t – вартісна оцінка витрат на здійснення заходів за цей же період, грн.

Для прикладу, оцінимо ефективність використання основних виробничих фондів підприємства "Агро-партнер" протягом 2006-2008 рр. Це підприємство надає послуги населенню бурякозбиральними комбайнами, має у своєму складі 6 одиниць техніки і в середньому 20 осіб персоналу. Цукрова галузь є прибутковою в Україні, але за 2008 р. частина цукрових заводів припинила своє існування через економічну кризу. У табл. 1 наведено вихідні дані для обчислення показників використання основних фондів, а в табл. 2 – результати розрахунків показників використання основних фондів підприємства "Агро-партнер" упродовж 2006-2008 рр.

Табл. 1. Вихідні дані для обчислення показників використання основних фондів

Показники	Одиниці виміру	Роки		
		2006	2007	2008
Загальний обсяг промислової продукції	тис. грн	825,0	834,0	844,0
Промислово-виробничі. ОФ на кінець року	тис. грн	1594,0	1543,0	1511,0
Кількість працівників	тис. грн	20,0	18,0	22,0

Табл. 2. Результати розрахунків показників використання основних фондів підприємства "Агро-партнер" 2006-2008 рр.

Показники	Роки		
	2006	2007	2008
Фондовіддача	0,517	0,54	0,558
Фондомісткість	1,93	1,85	1,79
Фондоозброєність	79,7	85,72	68,68

З отриманих результатів видно, що з 2006 по 2008 рр. фондовіддача постійно зростала, фондомісткість, відповідно, падала, а фондоозброєність у 2008 р. зменшилась порівняно з 2006 р. Отримана динаміка обчислених показників свідчить про ефективність використання основних фондів. Зменшення фондоозброєності спричинене зменшенням вартості основних фондів. Усі ці процеси спричинені такими основними чинниками: попитом на цукор, що стимулює його виробництво, наявністю значної питомої ваги морально і фізично застарілих основних фондів.

Висновки. Отже, ми з'ясували сутність поняття економічної ефективності використання основних засобів підприємства та методів її підвищення. Особливу увагу потрібно приділяти модернізації та реконструкції основних фондів та підбору обслуговуючого персоналу задля підвищення ефективності. Тільки за злагодженої роботи кожної ланки виробництва можна досягнути високих результатів.

Література

1. Бойчик І.М. і ін. Економіка підприємств / І.М. Бойчик і ін. – Львів, 1998. – 298 с.
2. Хлопчан М.І. Організація і планування виробництва: теорія і практика : навч. посібн. / М.І. Хлопчан, П.С. Харів, І.М. Бойчик, О.Я. Лотиш. – Тернопіль, 1996. – 419 с.
3. Економіка підприємств / за ред. В.П. Вихруща, П.С. Харіва. – Тернопіль, 1999. – 296 с.
4. Економічний аналіз діяльності промислових підприємств і об'єднань / за ред. С.І. Шкарабана, М.І. Сапачова. – Тернопіль, 1995. – 405 с.
5. Конституція України. 1996 / І. Ворст, П. Ревентлоу. Економика фирмы : учебник. – М., 1994. – 272 с.
7. Матеріали журналу "Work – NEW", 2006. – 47 с.
8. Економіка аграрних підприємств / за ред. Андрійчук В.Г. – 2002. – 687 с.
9. Экономический анализ работы предприятий с применением АСУ. – М., 1990. – 240 с.
10. Кузьмін О.Є. Трансформація підприємств: економічна оцінка та побудова систем менеджменту : монографія / О.Є. Кузьмін, А.С. Мороз, Н.Ю. Подольчак, Р.В. Шуляр. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2005. – 335 с.

Стельмах Х.П., Кузьмин О.Е. Экономическая эффективность использования основных средств предприятий

Раскрыты роль анализа и структура основных средств, факторы, влияющие на уровень эффективности их использования. Рассмотрены проблемы эксплуатации основных средств и их значимость в производственном процессе. Эффективность использования основных средств предприятий зависит от ряда показателей. С помощью проведенных расчетов можно четко выделить важное значение основных производственных фондов в производстве, а также определить, какие из факторов несут наибольшее влияние на эффективность их использования. Основные средства являются фундаментальными в ходе создания продукции.

Ключевые слова: основные фонды, фондоотдача, фондоемкость, фонд-вооруженность.

Stelmah K.P., Kuzmin O.Ye. Economic effective use of fixed assets of enterprises

The article explores the role and structure analysis of the main factors that influence the effectiveness of their use. The problems of operating fixed assets and their value in the production process. Effective use of fixed assets of enterprises depends on a number of indicators. With the calculations carried out in the article, clearly highlight the importance of basic production assets in production, as well as determine which factors have the greatest impact on the efficiency of their use. Fixed assets are fundamental in the process of creating products.

Keywords: fixed assets, capital productivity, assets ratio, capital-labor ratio.

УДК 330.332(477)

*Пров. економіст Г.С. Стефанишин –
Інститут регіональних досліджень НАН України*

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ У ПЕРІОД КРИЗИ

Оцінено інвестиційну діяльність в Україні у період кризи. Визначено тенденції інвестиційної діяльності. Обґрунтовано основні напрями активізації інвестиційної діяльності та підвищення інвестиційної привабливості вітчизняної економіки. Встановлено, що для мінімізації наслідків фінансово-економічної кризи, підтримки інвестиційної привабливості, залучення та захисту інвестицій, сприяння надходженню інвестицій в Україну та у її регіони потрібно, поряд із стратегічними заходами з протидії і подолання наслідків світової кризи, застосовувати нестандартні заходи оперативного реагування та заходи щодо розвитку та створення необхідної інфраструктури.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, кризові явища, інвестиційна привабливість.